

Sygn. akt: I ACa 1406/14

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 3 grudnia 2014r.

Sąd Apelacyjny w Łodzi I Wydział Cywilny

w składzie:

Przewodniczący:	SSA Krzysztof Depczyński (spr.)
Sędziowie:	SSA Dorota Ochalska - Gola SSA Joanna Walentkiewicz - Witkowska
Protokolant:	st. sekr. sądowy Julita Postolska

po rozpoznaniu w dniu 3 grudnia 2014 r. w Łodzi

na rozprawie

sprawy z powództwa (...) **Spółki Akcyjnej z siedzibą w G. – D.**

przeciwko (...) **Spółce Akcyjnej z siedzibą w K.**

o nakazanie

na skutek apelacji strony pozwanej

od wyroku Sądu Okręgowego w Łodzi

z dnia 14 lipca 2014r. sygn. akt X GC 689/13

I. zmienia zaskarżony wyrok w ten sposób, że w punkcie 1 oddala powództwo, a w punkcie 2 nie obciąża strony powodowej kosztami procesu;

II. nie obciąża strony powodowej kosztami postępowania apelacyjnego.

Sygn. akt I ACa 1406/14

UZASADNIENIE

Zaskarżonym wyrokiem z dnia 14 lipca 2014 roku Sąd Okręgowy w Łodzi w sprawie z powództwa (...) Spółki Akcyjnej z siedzibą w G. – D. przeciwko (...) Spółce Akcyjnej z siedzibą w K. o nakazanie zamiany akcji imiennych na akcje na okaziciela i wydanie dokumentów akcji w pkt 1 nakazał (...) Spółce Akcyjnej w K. zamianę akcji imiennych serii (...) od nr (...) do nr (...) oraz akcji imiennych serii (...) od nr (...) do nr (...) będących własnością (...) Spółki Akcyjnej w G.-D. na akcje na okaziciela, w pkt 2 nakazał (...) Spółce Akcyjnej w K. wydanie (...) Spółce Akcyjnej w G.-D. dokumentów

akcji na okaziciela w ilości 5800 sztuk, zaś w pkt 3 zasądził od (...) Spółki Akcyjnej w K. na rzecz (...) Spółki Akcyjnej w G.-D. kwotę 36.217 zł tytułem zwrotu kosztów procesu.

Powyższe rozstrzygnięcie zapadło w następującym stanie faktycznym sprawy:

Strony prowadzą działalność gospodarczą, powódka w zakresie produkcji pasz dla zwierząt gospodarskich, pozwana w zakresie przetwórstwa mięsa drobiowego i produkcji wyrobów z mięsa. Powódka jest akcjonariuszem pozwanej, posiadając w kapitale zakładowym pozwanej 5800 akcji, w tym 4800 akcji imiennych serii (...) od nr (...) do nr (...) oraz 1800 akcji imiennych serii (...) od nr (...) do nr (...). Akcje należące do powódki, tak jak wszystkie akcje pozwanej są akcjami objętymi w zamian za wkłady pieniężne (§ 7 statutu pozwanej). Akcje powódki w kapitale zakładowym pozwanej nie są akcjami uprzywilejowanymi; akcjami uprzywilejowanymi w kapitale pozwanej są akcje serii (...) (częściowo) oraz serii (...) (§ 39 statutu pozwanej).

Pozwana spółka została zawiązana aktem notarialnym z dnia 7 grudnia 1992 r., sporządzonym przed notariuszem w Ł. G. R. za nr rep. A – (...), obejmującym statut spółki akcyjnej wraz z aktem zawiązania spółki i objęciem akcji przez założycieli spółki. Spółka została zawiązana przez 355 akcjonariuszy – założycieli. Kapitał akcyjny [obecnie – zakładowy] spółki wynosił 7.500.000.000 starych złotych [750.000 zł] i dzielił się na 7500 akcji imiennych o wartości nominalnej 1.000.000 starych złotych [100 zł] każda.

W § 7 statutu postanowiono, że kapitał akcyjny zostanie wniesiony przez osoby fizyczne w postaci wkładów pieniężnych, zaś w § 8 – że akcje są zbywalne za pisemną zgodą zarządu spółki. Zgodnie z § 39 statutu, wszystkie akcje objęte przez akcjonariuszy – założycieli są imienne. Dodatkowo postanowiono, że akcje objęte przez 15 wymienionych akcjonariuszy są uprzywilejowane co do głosów; na każdą akcję uprzywilejowaną przypadały trzy głosy.

W chwili obecnej na skutek kolejnych podwyższeń kapitału zakładowego i zmian statutu pozwanej, kapitał zakładowy pozwanej wynosi 2.504.900 zł i dzieli się na 25.049 akcji o wartości nominalnej 100 zł każda akcja. Akcje spółki są akcjami dziesięciu emisji (od serii (...) do serii (...)), z których każda była emisją akcji imiennych. Kapitał zakładowy spółki został w całości pokryty wkładami pieniężnymi (§ 7 statutu). Przeniesienie akcji imiennych wymaga zgody spółki; tryb wyrażania zgody na przeniesienie akcji zawarty został w § 8 statutu. Zgodnie z aktualnym brzmieniem § 39 statutu, wszystkie akcje objęte przez akcjonariuszy – założycieli są imienne. Akcje serii (...) od nr 1 do nr (...) objęte przez 15 wymienionych akcjonariuszy – założycieli są uprzywilejowane co do głosów; na każdą akcję uprzywilejowaną przypadają trzy głosy. Ponadto wymienione akcje serii (...) są uprzywilejowane co do dywidendy i co do pierwszeństwa w zaspokojeniu roszczeń majątkowych w razie likwidacji spółki. Akcje serii (...) są uprzywilejowane co do dywidendy i co do pierwszeństwa w zaspokojeniu roszczeń majątkowych w razie likwidacji spółki, zaś co do głosu – poprzez przyznanie dwukrotnej wartości głosu w stosunku do akcji nieuprzywilejowanych. Przeniesienie własności akcji uprzywilejowanej pozbawia ją uprzywilejowania.

Powódka objęła akcje serii (...) za cenę emisyjną 1000 zł za akcję, tj. dziesięciokrotnie wyższą od wartości nominalnej, oraz akcje serii (...) za cenę emisyjną 1722,23 zł za akcję, tj. ponad siedemnastokrotnie wyższą od wartości nominalnej akcji (zamówienia powódki, k.22, 23, pisma pozwanej, k.36-38). Podstawą podwyższenia kapitału zakładowego (wówczas – akcyjnego) pozwanej była chęć pozwanej pozyskania środków finansowych na inwestycje, a powódka, która jako producent pasz wcześniej współpracowała z pozwaną, uznała że dokapitalizowanie pozwanej jako jej partnera jest korzystne.

Pismem z dnia 25.08.2011 r. powódka, powołując się na art.334 § 2 k.s.h. wystąpiła do zarządu pozwanej o dokonanie zamiany posiadanych przez powódkę akcji imiennych na akcje na okaziciela. Pozwana odpowiedziała pismem z 25.09.2011 r. wskazując, że pozwana emitowała wyłącznie jeden typ akcji, a dotychczasowa struktura kapitału pozwanej czyni spółkę (...) i że celem ww. emisji akcji było i jest ograniczenie możliwości dostępu do spółki nieokreślonej ilości anonimowych akcjonariuszy.

Pismem z dnia 24.04.2012 r., powódka, również powołując się na art.334 § 2 k.s.h. wystąpiła do zarządu pozwanej o dokonanie zamiany posiadanych przez powódkę akcji imiennych na akcje na okaziciela, odnosząc się do brzmienia

cyt. przepisu k.s.h. a ponadto wskazując, że ograniczenie zamiany akcji można wywieść jedynie w stosunku do akcji objętych przez akcjonariuszy – założycieli, których akcje zgodnie ze statutem spółki są imienne, natomiast powódka założycielem pozwanej spółki nie jest i takich akcji nie posiada. Na skutek braku odpowiedzi pozwanej, powódka w dniu 05.12.2012 r. wystąpiła w tej sprawie z pismem ponagląjącym. Na monitujące pismo powódki pozwana odpowiedziała pismem z 20.12.2012 r. podtrzymując wcześniejsze stanowisko, jak podała – wyrażone również na spotkaniu w dniu 12.06.2012 r. Podtrzymała dotychczasową argumentację prawną.

Przy zakładaniu spółki oraz późniejszym podwyższaniu kapitału zakładowego, w tym objęciu akcji przez powódkę, zamiarem organów spółki (zarządu i rady nadzorczej) było utrzymanie zamkniętego charakteru spółki i by nie mieć u siebie konkurencji. Do zarządu pozwanej były kierowane wnioski o wyrażenie zgody na zbycie akcji; w świetle przedstawianych umów ceny zbycia oscylowały wokół 200 a 250 zł za akcję. W świetle statutu cenę ustala się na podstawie wyników finansowych spółki z ostatniego miesiąca, co skutkuje tym, że cena może być ujemna.

W tak ustalonym stanie faktycznym sprawy Sąd Okręgowy uznał powództwo za zasadne. Zasadność powództwa Sąd ocenił przez pryzmat art.334 § 2 Kodeksu spółek handlowych, zgodnie z którym zamiana akcji imiennych na akcje na okaziciela albo odwrotnie może być dokonana na żądanie akcjonariusza, jeżeli ustawa lub statut nie stanowi inaczej. Sąd pierwszej instancji podkreślił, że centralnym problemem w sprawie jest interpretacja pojęć użytych w cytowanym przepisie, to jest „może być dokonana” [na żądanie akcjonariusza] oraz „jeżeli ustawa lub statut nie stanowi inaczej”.

Przechodząc do analizy wskazanych wyżej przesłanek zamiany akcji Sąd Okręgowy odwołał się do dorobku doktryny, która stoi na stanowisku, że sformułowanie „może być dokonana” wymienione w ustawie w kontekście żądania akcjonariusza dokonania zamiany akcji winno być rozumiane jako roszczenie o dokonanie wyżej wymienionej zamiany. Innymi słowy, sformułowanie to, znacząc tyle, że akcjonariusz może żądać zamiany akcji, znaczy jednocześnie, że ma on uprawnienie, które daje mu roszczenie o żądanie zamiany. Powyższe uprawnienie akcjonariusza podlega natomiast ograniczeniom wynikającym: a) z ustawy, b) ze statutu spółki (por. R. L. Kwaśnicki, P. Letolc, Dopuszczalność i ograniczenia dokonywania zamiany akcji w spółce akcyjnej, Monitor Prawniczy, nr 1/2011, s. 63; J. Bieniak i in., Kodeks spółek handlowych. Komentarz, wyd. 3, Warszawa 2014 – por. Legalis – KSH, art.334; Kodeks spółek handlowych. Komentarz, red. J. A. Strzępka, wyd. 6, Warszawa 2013 – por. Legalis – KSH, art.334).

Dalej Sąd Okręgowy wywiódł, że z uwagi na konieczność przyjęcia, iż akcjonariusz spółki akcyjnej, w tym również powódka jako akcjonariusz pozwanej, ma roszczenie o dokonanie zamiany akcji, nie mogą być przyjęte jako zasadne zarzuty dotyczące celowości dokonania zamiany akcji, wystarczającego uzasadnienia żądania, zgodności żądania zamiany z interesem majątkowym lub niemajątkowym spółki itd. Z tego względu Sąd dopuścił dowody z zeznań świadków i stron celem ustalenia przebiegu zdarzeń dotyczących podwyższenia kapitału zakładowego (wcześniej – akcyjnego) pozwanej oraz interpretacji zachowań stron, natomiast jak już zaznaczono, ww. dowody nie mają mocy dowodowej w innym zakresie, tj. w szczególności ochrony interesów pozwanej czy też oceny działania powódki jako akcjonariusza. Wniosek odmienny byłby sprzeczny z ustawowym charakterem roszczenia o dokonanie zamiany akcji.

Dlatego też Sąd pierwszej instancji uznał, że powódka będąc niespornie akcjonariuszem pozwanej, posiadającym 5800 akcji imiennych, mogła wystąpić z żądaniem zamiany akcji. Wobec powyższego w dalszej kolejności odniósł się do wskazanych wcześniej ograniczeń ustawowych lub statutowych w realizacji tego uprawnienia.

Sąd Okręgowy podkreślił, że ustawa wiąże pewne instytucje dotyczące spółki akcyjnej z konkretnym charakterem akcji. Dotyczy to zasadniczo dwóch głównych instytucji, jakimi są sposób pokrycia akcji oraz uprzywilejowanie akcji. Akcje mogą być pokrywane gotówką (pieniężnie) albo wkładami niepieniężnymi (aportami) – por. art.311 § 1 k.s.h. Art.336 § 1 k.s.h. stanowi m.in., że akcje obejmowane w zamian za wkłady niepieniężne powinny pozostać akcjami imiennymi do dnia zatwierdzenia przez najbliższe walne zgromadzenie sprawozdania finansowego za rok obrotowy, w którym nastąpiło pokrycie tych akcji. Tym samym, w sytuacji, jeżeli akcjonariusz pokrył akcje aportem, mógł mieć wydane jedynie akcje imienne i akcje te nie mogły być zamienione na akcje na okaziciela aż do chwili spełnienia przesłanek z k.s.h. Sytuację tę należy zatem wymienić jako przypadek ustawowego ograniczenia prawa żądania zamiany akcji imiennych na akcje na okaziciela, wymieniony w cyt. art.334 § 2 k.s.h. (zamiana odwrotna, tj. wydanych w ten sposób

akcji na okaziciela na akcje imienne z natury rzeczy nie jest w ogóle możliwa i nie wchodzi w grę). Gdyby zatem powódka pokryła całość lub część posiadanych przez siebie akcji w kapitale zakładowym pozwanej aportem, jej żądanie zamiany akcji w tym zakresie mogłoby zostać uwzględnione jedynie po wykazaniu, że warunki z art.336 § 1 k.s.h. zostały spełnione. Jak jednak nadmieniono, tego rodzaju sytuacja w tej sprawie nie ma miejsca, bowiem wszystkie akcje pozwanej zostały pokryte wkładami pieniężnymi, co dotyczy także akcji objętych i posiadanych przez powódkę. Nie było więc podstaw do czynienia dalszych ustaleń faktycznych w tym zakresie. Jest też poza sporem, że powódka ma akcje pozwanej wyłącznie wskutek objęcia; nie wchodziło w grę zakupienie akcji przez powódkę, nawet zaś gdyby takie kupno akcji miało miejsce, dotyczyłoby również akcji pokrytych gotówką.

Jeżeli zaś chodzi o uprzywilejowanie akcji, to art.351 § 1 k.s.h. wprowadza zasadę, że akcje uprzywilejowane powinny być imienne; uprzywilejowanie dotyczyć może w szczególności prawa głosu, prawa do dywidendy lub podziału majątku w przypadku likwidacji spółki. Co do akcji uprzywilejowanych w zakresie prawa głosu, w przypadku zamiany takiej akcji na akcję na okaziciela lub w razie jej zbycia wbrew zastrzeżonym warunkom uprzywilejowanie to wygasa (art.352 k.s.h.). Ustawa nie normuje wprost skutków zamiany na akcje na okaziciela akcji uprzywilejowanych w innym zakresie (np. co do prawa do dywidendy). Gdyby zatem powódka miała w kapitale pozwanej akcje imienne uprzywilejowane co do prawa głosu, z chwilą zamiany ich na akcje na okaziciela straciłyby one uprzywilejowanie. Przy zamianie na akcje na okaziciela akcji uprzywilejowanych w inny sposób, możliwa jest obrona różnych stanowisk, co mogłoby skutkować przyjęciem różnych wniosków. Jak jednak podano, i co jest okolicznością w sprawie niesporną, żadna z akcji pozwanej należących do powódki nie jest akcją uprzywilejowaną w żadnym zakresie (uprzywilejowanie dotyczy części akcji serii (...) (założycielskich) oraz akcji serii (...), akcje powódki są serii (...) i G).

W ocenie Sądu Okręgowego do głównych problemów w sprawie należy odpowiedź na pytanie, czy statut pozwanej zawiera ograniczenia możliwości zamiany akcji imiennych na akcje na okaziciela. Pozwana zaprezentowała bowiem stanowisko, że takie ograniczenie z jej statutu wynika. Sąd wyraził w tym zakresie wniosek odmienny.

Jak się podkreśla w literaturze przedmiotu, odmienne postanowienie statutu wobec prawa żądania zamiany akcji [jeżeli (...) statut nie stanowi inaczej] może przybrać charakter dwojaki. Po pierwsze, może być to wyraźne sformułowanie statutu spółki, zgodnie z którym zamiana nie jest możliwa (przykładowo: „zamiana akcji imiennych na akcje na okaziciela jest wyłączona”, „zamianę akcji wyłącza się”, „zamiana akcji nie jest możliwa” itp.). Po drugie, możliwe jest wprowadzenie do statutu sformułowania, z którego wynika wyłączenie zamiany akcji (przykładowo: „spółka emituje wyłącznie akcje imienne”, „w spółce mogą istnieć tylko akcje imienne”, „w spółce nie będą możliwe akcje na okaziciela” itp.) (por. R. L. K., P. L., *Dopuszczalność i ograniczenia...*, s. 63-64). Odnosząc się do statutu pozwanej należy zauważyć, że jej statut, co należy uznać za bezsporne, nie zawiera sformułowania pierwszego z wymienionych rodzajów. Żaden bowiem z przepisów statutu nie dotyczy (w ogóle) zamiany akcji, toteż rzecz jasna nie odnosi się do ewentualnego wyraźnego wyłączenia zamiany. Jeżeli zaś chodzi o sformułowanie drugiego rodzaju, to zdaniem Sądu w przypadku statutu pozwanej, również o takim sformułowaniu (pośrednie wyłączenie zamiany akcji) mówić nie można.

Pozwana powołała się na dwa postanowienia statutu – z § 39 oraz § 6. Otóż zauważyć należy, że § 39 statutu pozwanej stanowi, że wszystkie akcje objęte przez akcjonariuszy – założycieli są imienne. Sformułowanie to, poza jego oczywistą treścią normatywną (imienny charakter akcji serii (...)), można zatem rozumieć, jak trafnie zauważyła powódka, że nie jest możliwa zamiana na akcje na okaziciela akcji serii (...). Skoro bowiem akcje te zostały nie tylko wskazane przy ich objęciu jako akcje imienne (w § 6), ale osobno (tj. w innym przepisie statutu – § 39) wymienione jako akcje imienne, to można bronić poglądu, choć wywiedzionego tylko z interpretacji statutu, że winny one pozostać imienne; innymi słowy, ich zamiana na akcje na okaziciela nie będzie możliwa. Należy w tym miejscu zauważyć, że akcje należące do powódki są akcjami serii (...) i G, obie emisje z roku 2000 (spółka powstała, emitując akcje serii (...), w roku 1992), nie są to zatem akcje założycielskie serii (...) i powyższe hipotetyczne ograniczenie statutowe nie może ich dotyczyć. Jak też już podano, powódka ma tylko akcje serii (...) i G, nie ma zatem żadnej akcji serii (...), więc i z tego względu powyższe ograniczenie nie mogłoby powódki dotyczyć.

Odnosząc się zaś do § 6 statutu pozwanej, należy zauważyć, że statuuje on wysokość kapitału zakładowego (według wcześniejszej terminologii – akcyjnego) pozwanej, a następnie wymienia akcje poszczególnych emisji – wskazując przy tym, że akcje wszystkich tych emisji (od serii (...) do serii (...)) są akcjami imiennymi. Należy zauważyć, że powyższe postanowienie statutu jest następstwem art.304 § 1 k.s.h. (poprzednio art.309 § 1 k.h.), zgodnie z którym statut spółki akcyjnej winien określać m.in. wysokość kapitału zakładowego (poprzednio akcyjnego) oraz wartość nominalną akcji i ich liczbę ze wskazaniem, czy akcje są imienne, czy na okaziciela. Spółka ma obowiązek zamieścić w statucie postanowienie, jakie emituje konkretne akcje (imiennie lub na okaziciela). W braku zamieszczenia ww. unormowania statutowego, spółka nie podlega rejestracji, albowiem zgłoszenie spółki do sądu rejestrowego winno zawierać m.in. dane co do kapitału zakładowego oraz liczby i wartości nominalnej akcji (art.318 pkt 3 k.s.h.), a do zgłoszenia spółki należy dołączyć statut (art.320 § 1 k.s.h.), co stosuje się również do zmiany statutu (art.430 § 3 w zw. z art.318 pkt 3 k.s.h.).

Sąd pierwszej instancji jednocześnie podkreślił, że z obligatoryjnego sformułowania statutu, wskazującego, czy akcje są imienne czy na okaziciela i w jakiej ilości, w żadnym razie nie wynika żadne „ograniczenie” czy też „odmienne postanowienie” co do zamiany akcji. Nie może być bowiem interpretowane jako ograniczenie (a zatem celowe, choć pośrednie sformułowanie statutu, wyrażające wolę wywołania skutków prawnych) sformułowanie obligatoryjne, mające charakter ujawnienia ilości i rodzaju akcji. Można jedynie stwierdzić, że akcje pozwanej (wszystkie, tj. komplet akcji wszystkich emisji) są obecnie akcjami imiennymi, co skądinąd jest w procesie poza sporem.

Uzupełniając te kwestie, Sąd przychylił się do stanowiska powódki, że do zgłoszenia skutecznego żądania zamiany akcji nie jest i nie może być wymagana wcześniejsza zmiana statutu pozwanej – ze wskazaniem, że konkretne akcje, w szczególności akcje serii (...) i G, są akcjami na okaziciela. Taka interpretacja stałaby w sprzeczności z istotą unormowania art.334 § 2 k.s.h., zgodnie z którym akcjonariusz ma właśnie roszczenie o zamianę akcji bez wcześniejszej zmiany statutu, gdy tylko statut (bądź ustawa) nie zawiera ograniczenia co do zgłoszenia takiej zamiany (por. A. Kidyba, Komentarz aktualizowany do art.334 Kodeksu spółek handlowych, stan na 31.03.2014, LEX 26/2014 i powołana tam literatura przedmiotu).

Pozwana zgłosiła w procesie twierdzenia, że jej zamiarem jest ograniczenie kręgu akcjonariuszy spółki, jako składającego się z pracowników, byłych pracowników i hodowców („zamknięty” charakter spółki). Trafność tego twierdzenia, zdaniem Sądu Okręgowego, może budzić wątpliwości, jeżeli zważyć (okoliczność niesporna wskutek braku zaprzeczenia przez pozwaną – art.230 k.p.c.), że krąg akcjonariuszy pozwanej zmieniał się, w tym nie tylko pojawiło się 114 nowych akcjonariuszy, ale też nastąpiły niewątpliwe zmiany w kierunku koncentracji akcji spółki w rękę stosunkowo niewielkiej ilości osób. Nie negując wszakże zamiarów, jakie miały osoby tworzące spółkę, a następnie wpływające na jej działanie (w ramach walnego zgromadzenia akcjonariuszy, rady nadzorczej i zarządu) Sąd podkreślił, że jeśli miały one taki zamiar, czy też cel działania a działałyby z należytą starannością, winny były wyrazić go we właściwej formie prawnej. Nie było bowiem żadnej przeszkody do wprowadzenia do statutu odpowiedniego sformułowania, choćby pośrednio (acz niewątpliwie) wyłączającego możliwość zamiany akcji. Takiego sformułowania w statucie pozwanej brak. Wywody pozwanej i zeznania przesłuchanych osób związanych z pozwaną o chęci chronienia interesów pozwanej i jej „zamkniętego” charakteru nie mają o tyle znaczenia, że owe zamiary nie zostały wyrażone w formie wymaganej prawem.

Co natomiast należy podkreślić, w statucie pozwanej zostało zamieszczone postanowienie, które zdaniem Sądu winno być interpretowane przeciwnie niż wywodzi to pozwana, tj. jako pośrednie wskazanie, że w spółce mogą być tworzone akcje na okaziciela. Otóż § 8 statutu stanowi w pierwszym zdaniu: Przeniesienie akcji imiennych wymaga zgody Spółki. Zgodnie z powszechnymi zasadami wykładni prawa (rozumowanie a contrario) należy stwierdzić, że w świetle tegoż postanowienia, przeniesienie innych akcji niż imienne (tj. akcji na okaziciela – por. art.334 § 1 k.s.h.) zgody spółki nie wymaga. Co więcej, należy zauważyć, że cyt. § 8 statutu w tym brzmieniu pojawił się nie w pierwotnej wersji statutu, przyjętej

w dniu 7 grudnia 1992 r. przed notariuszem G. R., prowadzącą kancelarię

w Ł., za nr Rep. A – (...). W owej pierwotnej wersji przepis ten stanowił: Akcje są zbywalne za pisemną zgodą Zarządu Spółki (k.85). Na skutek późniejszej zmiany akcjonariusze nadali mu brzmienie takie jak obecnie. Innymi słowy, przy zawieraniu spółki, zgodnie z nie budzącym wątpliwości i wcześniej omówionym brzmieniem § 39 statutu pozwanej, wszystkie akcje założycielskie były akcjami imiennymi. Na skutek zaś późniejszej zmiany statutu przyjęto w sposób dorozumiany, że dalsze akcje mogą być także akcjami na okaziciela, których zbycie nie może i nie będzie podlegać ograniczeniom. Zdaniem Sądu bowiem nie można wyjaśnić takiej zmiany statutu w inny sposób, to jest niż przez przyjęcie dopuszczenia w spółce również akcji innych niż imienne, czyli akcji na okaziciela.

Odnosząc się do argumentacji pozwanej wyrażonej w procesie, Sąd Okręgowy zwrócił uwagę również na dodatkowy aspekt sprawy. Jak podniosła pozwana w odpowiedzi na pozew, pozwana spółka została utworzona w trybie przepisów ustawy z dnia 13 lipca 1990 r. o prywatyzacji przedsiębiorstw państwowych (Dz. U. nr 51, poz. 258 ze zm.). Konkretnie zaś, jak wynika ze złożonych do akt sprawy dokumentów, spółka ta powstała w związku z tzw. prywatyzacją likwidacyjną, normowaną w art.37-43 ww. ustawy. Pozwana powstała jako spółka utworzona przez pracowników byłego przedsiębiorstwa państwowego pod nazwą Przedsiębiorstwo (...) w K. (nastąpiło to wymienionym aktem notarialnym z dnia 7 grudnia 1992 r., k.73-90), a następnie umową z dnia 23 lutego 1993 r. sporządzoną przed notariuszem B. M. w jej kancelarii w P. za nr Rep. A – 913/93, pozwanej spółce zostało oddane mienie Skarbu Państwa (pozostałe po zlikwidowanym przedsiębiorstwie państwowym) do odpłatnego korzystania (umowa, k.96-99).

Sąd zauważył, że wymieniona ustawa z dnia 13.07.1990 r. przewidywała możliwość oddania mienia do odpłatnego korzystania spółce akcyjnej lub spółce z ograniczoną odpowiedzialnością (art.3 ustawy). Ustawa jako taka, chociaż jak już same względy redakcyjne wskazują, przyjmowała pierwszeństwo formy prawnej spółki akcyjnej, zakładała możliwość wykorzystania obu form prawnych. Należy mieć na uwadze, że przyjęcie (z dowolnych przyczyn) formy prawnej spółki akcyjnej lub spółki z o.o. w istotny sposób wpływało i wpływa na status prawny i działanie spółki. Obie formy są bowiem odmiennie regulowane ustawowo (poprzednio w Kodeksie handlowym, obecnie w Kodeksie spółek handlowych), dając inne możliwości działania, ale też nakładając inne obowiązki. Jeżeli zatem przyjęto utworzenie spółki akcyjnej, to należało się liczyć z następstwami powyższego faktu.

Następstwa te są różnego rodzaju i wiążą się z zasadniczą kwestią, jaką jest odmiennność spółki akcyjnej jako typowej i modelowej spółki kapitałowej, od spółki z o.o., nawiązującej częściowo do spółek osobowych. Są to zatem pewne instytucje dające spółce akcyjnej dodatkowe możliwości, ale też ograniczenia i obowiązki związane właśnie z jej kapitałowym charakterem – i związanymi z tym uprawnieniami akcjonariuszy. Jako najbardziej typową różnicę można wskazać strukturę kapitałową obu spółek, uwidaczniającą się w szczególności przy podwyższeniu kapitału zakładowego. Jak stanowi art.432 § 1 k.s.h. (poprzednio art.433 § 1 k.h.), uchwała o podwyższeniu kapitału zakładowego spółki akcyjnej musi zawierać m.in. cenę emisyjną akcji lub upoważnienie zarządu albo rady nadzorczej do oznaczenia ceny emisyjnej. Przepisy kodeksowe nie zawierają ograniczeń co do maksymalnej wysokości ww. ceny, co jest jednym z podstawowych elementów instytucji podwyższenia kapitału zakładowego spółki akcyjnej, umożliwiającym pozyskiwanie kapitału dla spółki. Należy podkreślić, że w spółce z ograniczoną odpowiedzialnością nie istnieje instytucja „ceny emisyjnej udziałów”. Obecnie obowiązujący art.154 § 3 k.s.h. stanowi, że udziały nie mogą być obejmowane poniżej ich wartości nominalnej; jeżeli udział jest obejmowany po cenie wyższej od wartości nominalnej, nadwyżkę przelewa się do kapitału zapasowego. Nie jest to jednak równoznaczne z „ceną emisyjną”, a jedynie daje podstawę do objęcia udziałów powyżej ich wartości nominalnej. Odpowiednika art.154 § 3 k.s.h. nie było w Kodeksie handlowym, aczkolwiek na gruncie art.159 k.h. przyjmowano, że możliwość objęcia udziałów w spółce z o.o. powyżej ich wartości nominalnej istnieje. Wspólnik obejmował udziały „przeplacając” ich wartość, co było sposobem zapewnienia spółce dodatkowego majątku (analogicznie w spółce akcyjnej na podstawie ówczesnych art.311 § 5 k.h. i art.427 § 2 k.h.); nadwyżka ta, tzw. agio, mogła tworzyć kapitał zapasowy spółki (por. A. Kidyba, Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością. Komentarz, Warszawa 1999, s.33). Z kolei w spółce z o.o. udziały są instytucją jednolitą w tym sensie, że są one powiązane z konkretnym wspólnikiem; nie istnieją „udziały na okaziciela”. Nie ma przeszkód do ograniczania zbycia udziałów (por. art.182 k.s.h., poprzednio art.181 k.h.).

Jak zatem widać, przyjęcie dla pozwanej formy prawnej spółki akcyjnej dawało pozwanej ustawowe uprawnienia. Co więcej, jak wynika z ustalonego stanu faktycznego sprawy, pozwana jako spółka akcyjna jak najbardziej z tych

uprawnień korzystała. Dotyczy to w szczególności emisji akcji objętych przez powódkę. Jak nadmieniono, cena emisyjna objętych przez powódkę akcji serii (...) była dziesięciokrotnie wyższa od ich wartości nominalnej, zaś akcji serii (...) – ponad siedemnastokrotnie wyższa. Obie emisje dały zatem pozwanej zasilenie kapitałem wyższe o ponad 6,5 miliona złotych (6.520.014) niż w sytuacji, w której cena emisyjna byłaby równa wartości nominalnej.

Sąd pierwszej instancji podkreślił, że uprawnienie do otrzymania owego zasilenia kapitałowego nie jest oderwane od reszty przepisów normujących spółkę akcyjną. Związane jest to w szczególności z możliwością zamiany akcji imiennych na akcje na okaziciela. Te ostatnie nie podlegają bowiem ograniczeniom co do ich zbycia (argument z art.337 § 2 k.s.h.). Jeżeli zatem akcjonariusz objął akcje imienne – płacąc cenę emisyjną – a następnie z jakichkolwiek względów chce zamienić akcje imienne na akcje na okaziciela, to ustawa daje mu taką możliwość, o ile ustawa lub statut nie stanowią inaczej. Nie jest argumentem przeciwko wymienionemu, że nie jest to zgodne z interesami spółki. Jak wywiedziono, spółka akcyjna ma charakter kapitałowy i jej interesy są chronione zgodnie z ustawą, podobnie jak interesy akcjonariuszy. Interesy majątkowe pozwanej nie doznały uszczerbku z tego względu, że otrzymała ona znaczne środki kapitałowe, z których rzecz jasna, jak każdy inny podmiot gospodarczy – korzysta. Nie ma natomiast żadnych powodów, aby interes majątkowy spółki, w szczególności związany z (przyszłym i niepewnym) zagrożeniem jej interesów możliwością hipotetycznego przejęcia, na co notabene nie przedstawiono żadnych dowodów, ani nawet nie sprecyzowano twierdzenia, na czym owo przejęcie miałyby polegać (powódka ma nieco ponad 23% akcji pozwanej) był stawiany powyżej interesu akcjonariusza, który zainwestował w spółkę znaczne środki finansowe. Ujmując rzecz inaczej, nie ma możliwości stosowania niektórych instytucji dotyczących spółki akcyjnej (np. emisja akcji) a niestosowania innych (np. zamiana akcji) i traktowania spółki tak jak spółki z ograniczoną odpowiedzialnością (z ograniczeniami co do kręgu właścicieli spółki).

Biorąc powyższe pod uwagę, Sąd powództwo uwzględnił, nakazując pozwanej na podstawie art.334 § 2 k.s.h. dokonanie zamiany wszystkich akcji imiennych powódki (4000 akcji serii (...) oraz 1800 akcji serii (...)) na akcje na okaziciela. Jednocześnie Sąd uwzględnił żądanie pozwu co do wydania powódce przez pozwaną dokumentów akcji na okaziciela. Spółka ma bowiem z mocy art.328 § 5 k.s.h. obowiązek wydania akcjonariuszowi dokumentu akcji (identycznie przy podwyższeniu kapitału zakładowego – art.431 § 7 k.s.h.). Powódka posiada obecnie dwa odcinki zbiorowe akcji imiennych (k.24 i k.25), toteż z mocy cyt. art.328 § 5 k.s.h. ma prawo do otrzymania nowych dokumentów odpowiadających stanowi po zamianie akcji.

O obowiązku zwrotu kosztów procesu Sąd orzekł na podstawie art.98 k.p.c. Zasądzone na rzecz powódki koszty procesu obejmują koszty opłaty sądowej w kwocie 29.000 zł, wynagrodzenie pełnomocnika będącego radcą prawnym 7200 zł - § 6 pkt 7 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 28.09.2002 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego ustanowionego z urzędu (Dz. U. nr 163, poz. 1349 ze zm.) oraz wydatki pełnomocnika w postaci opłaty skarbowej od pełnomocnictwa, wynoszącej 17 zł. Łączne zasądzone koszty procesu wynoszą zatem 36.217 zł.

Powyższe rozstrzygnięcie zaskarżyła strona pozwana apelacją w całości, zarzucając:

- a) naruszenie prawa materialnego, art. 334 § 2 k.s.h. przez błędną jego wykładnię i niewłaściwe zastosowane wynikające z nakazania pozwanemu zamiany należących do powoda 5.800 akcji imiennych: serii (...) od nr (...) do nr (...) oraz akcji imiennych serii (...) od nr (...) do nr (...) na akcje na okaziciela, co sprzeczne jest z przepisem art. 334 § 2 k.s.h. oraz postanowieniem §6 Statutu Spółki pozwanego i w związku z obowiązującym brzmieniem tegoż paragrafu:
- b) naruszenie prawa materialnego art. 304 § 1 pkt. 5 k.s.h. albowiem nakazane przez ten przepis wskazanie rodzaju akcji w Statucie Spółki pozwanego: „czy akcje są imienne, czy na okaziciela”, urzeczywistnione w dotychczasowym brzmieniu § 6 Statutu Spółki, zmienione zostało przez wydany w tej sprawie wyrok,
- c) naruszenie prawa materialnego art. 334 § 1 k.s.h. gdyż w miejsce akcji „imiennych lub na okaziciela” przewidywanych przez ten przepis, wydany w sprawie wyrok spowodował, że akcje tych samych serii (...) oraz F pozwanej Spółki, są jednocześnie i imienne i na okaziciela, zaś ten stan rzeczy może być naprawiony wyłącznie

przez zmianę statutu Spółki leżącą w kompetencjach jedyne go uprawnionego Organu Spółki jakim jest Walne Zgromadzenia,

d) naruszenie statutowej kontroli obrotu akcjami uregulowanej w postanowieniu § 8 Statutu, którego treść oparta została na przepisach art. 337 § 2 k.s.h.,

e) sprzeczność istotnych ustaleń Sądu z treścią zebranego w sprawie materiału dowodowego przez:

- kwestionowanie zamkniętego charakteru Spółki wykazanego ilością transakcji obrotu jej akcjami z pominięciem statusu akcjonariuszy pozwanej, którymi są pracownicy, byli pracownicy, hodowcy, osoby współpracujące z pozwany, uzupełniające przedmiot jego działalności – nieuwzględnienie zatem w tym zakresie dowodów z przesłuchania świadków: W. B., P. Ś., strony reprezentowanej przez M. S. oraz dowodu z dokumentu - księgi akcyjnej pozwanej Spółki,
- błędną interpretację § 8 Statutu pozwanej, przez wybiórcze odniesienie się do pierwszego zdania tegoż postanowienia, w brzmieniu: „Przeniesienie akcji imiennych wymaga zgody Spółki...” i przez „a contrario”, „w sposób dorozumiany”, wywodzenie z tej części postanowienia, z przywołaniem przepisu art. 334 § 2 k.s.h., że „dalsze akcje mogą być akcjami na okaziciela”, w sytuacji gdy postanowienie § 8 Statutu odnosi się wyłącznie do kontroli obrotu akcjami, zaś z postanowień § 6 Statutu (z każdej kolejnej jego wersji) wynika wprost, że w pozwanej Spółce emitowany był wyłącznie jeden rodzaj akcji tj. akcje imienne.

Wskazując na powyższe apelujący wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku w całości i oddalenie powództwa, oraz o zasądzenie od powoda na rzecz pozwanej kosztów procesu według norm przepisanych, ewentualnie uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy Sądowi pierwszej instancji do ponownego rozpatrzenia - przy uwzględnieniu kosztów postępowania odwoławczego.

W odpowiedzi na apelację strona powodowa wniosła o jej oddalenie i zasądzenie na jej rzecz zwrotu kosztów postępowania za II instancję.

Sąd Apelacyjny ustalił, co następuje:

Uchwałą nr 5 Nadzwyczajnego Zgromadzenia Spółki pod firmą (...) Spółka Akcyjna z siedzibą w K. z dnia 8 września 2014 roku zmieniony został § 6 Statutu Spółki w ten sposób, że jego treść oznaczona została jako ust. 1 ust. 1 oraz dodano ust. 2 w brzmieniu: zamiana akcji imiennych na akcje na okaziciela jest niedopuszczalna (protokół nadzwyczajnego walnego zgromadzenia w formie aktu notarialnego – k. 265 – 272).

Zmiana została zarejestrowana w Krajowym Rejestrze Sądowym (odpis postanowienia z dnia 30 października 2014 roku – k. 273, odpis z KRS z dnia 17 listopada 2014 roku – k. 274 – 279).

Sąd Apelacyjny w Łodzi zważył, co następuje:

Apelacja strony pozwanej skutkuje zmianą zaskarżonego wyroku w kierunku postulowanym przez skarżącego.

W pierwszej kolejności wskazać należy, że Sąd Apelacyjny będąc sądem merytorycznym, zobowiązany jest brać pod uwagę stan rzeczy z chwili zamknięcia rozprawy.

Konsekwencją przyjęcia, że postępowanie apelacyjne polega na merytorycznym rozpoznaniu sprawy jest uregulowanie zamieszczone w art. 382 k.p.c., zgodnie z którym sąd drugiej instancji orzeka na podstawie materiału zebranego w postępowaniu w pierwszej instancji oraz w postępowaniu apelacyjnym. Zwrócić należy uwagę na łączność wyżej wymienionego przepisu z art. 316 § 1 k.p.c., który ma w postępowaniu apelacyjnym odpowiednie zastosowanie (w zw. z art. 391 § 1 k.p.c.). Wynika z niego, że sąd wydaje wyrok, biorąc za podstawę stan rzeczy istniejący w chwili zamknięcia rozprawy, co Sąd Apelacyjny podkreślił na wstępie. W rozumieniu tego przepisu stanem rzeczy są natomiast nie tylko okoliczności faktyczne sprawy, lecz również i przepisy prawne. Oznacza to, że sąd drugiej

instancji obowiązany jest, przy uwzględnieniu regulacji zawartej w art. 382 (i zarazem w art. 381) k.p.c. brać pod rozwagę zmiany w zarówno w stanie faktycznym sprawy, jak i w stanie prawnym, jeżeli wpływają na treść orzeczenia kończącego postępowanie w sprawie. Zmiany w stanie prawnym powinny przy tym być uwzględniane z urzędu, bez względu na stanowiska stron (zob. postanowienie SN z dnia 10 listopada 1998 r., III CKN 259/98, OSNC 1999, nr 4, poz. 82 oraz wyroki SN: z dnia 5 września 2001 r., I CKN 179/99, OSNC 2002, nr 4, poz. 54 i z dnia 30 lipca 2003 r., II CKN 414/01, Lex nr 137519).

Ujęcie redakcyjne analizowanego artykułu jest oczywistą konsekwencją założenia, że dociekanie prawdy jest procesem poznawczym, którego zasadniczym czynnikiem jest ocena całokształtu materiału dowodowego zgromadzonego w toku całego postępowania sądowego

o charakterze merytorycznym. Tym samym dążenie sądu, ażeby rozstrzygnięcie sprawy pozostawało w zgodzie z rzeczywistym stanem rzeczy, musi być wsparte wynikami całego postępowania sądowego, a nie tylko na wyodrębnionych wynikach poszczególnych jego etapów.

Sąd drugiej instancji władny jest uzupełnić lub poszerzyć stan faktyczny ustalony przez Sąd pierwszej instancji, co miało właśnie miejsce w okolicznościach niniejszej sprawy. Przepis art. 381 k.p.c. określający przesłanki, od których zależy możliwość pominięcia przez sąd drugiej instancji tzw. nowości, wskazuje, że zasadą jest dopuszczalność powoływania nowych faktów i dowodów. Pominięcie nowych faktów jest możliwe jedynie wtedy, gdy strona mogła powołać je przed sądem pierwszej instancji i już wówczas istniała potrzeba powołania się na nie. Wtedy pominięcie „nowości” pozostawione jest uznaniu sądu drugiej instancji.

W okolicznościach niniejszej sprawy powołane przez stronę w piśmie z dnia 19 listopada 2014 roku nowe środki dowodowe nie sposób zakwalifikować jako „nowości”, które strona pozwana mogła powołać w toku postępowania przed Sądem Okręgowym. Przedmiotowa uchwała zmieniająca Statut Spółki w kierunku uniemożliwiający zamianę akcji imiennych na akcje na okaziciela została podjęta na nadzwyczajnym zgromadzeniu wspólników w dniu 8 września 2014 roku, a zatem już po wydaniu wyroku przez Sąd pierwszej instancji. W związku z faktem, że Sąd Apelacyjny zobowiązany jest brać pod uwagę stan rzeczy z chwili zamknięcia rozprawy uznać należy, że strona powodowa na etapie postępowania apelacyjnego utraciła podstawę do wystąpienia z roszczeniem o zamianę akcji. Wykonanie wyroku Sądu pierwszej instancji, wobec zmiany stanu faktycznego sprawy i nowego brzmienia Statutu pozwanej Spółki, stało się obecnie niemożliwe.

Odnosząc się do stanowiska pełnomocnika strony powodowej, że pismo apelującego z dnia 19 listopada 2014 roku winno podlegać zwrotowi stosownie do przepisu art. 207 § 7 k.p.c. wskazać należy, że rygor dotyczący składania pism przygotowawczych wynikający z tego przepisu nie dotyczy pism, które obejmują wyłącznie wnioski o przeprowadzenie dowodu (art. 207 § 3 k.p.c.), co ma miejsce w niniejszej sprawie. Gdyby zatem przedmiotowe pismo zawierało inne zarzuty, to i tak podlegałoby zwrotowi jedynie w tej części. Podkreślić zaś należy, że relewantnymi prawnie są wnioski dowodowe wskazane w piśmie z dnia 19 listopada 2014 roku, które przesadziły o skuteczności apelacji.

W tym stanie rzeczy Sąd Apelacyjny, działając na podstawie art. 386 § 1 k.p.c., orzekł jak w sentencji.

Na podstawie art. 102 k.p.c. w związku z art. 391 § 1 k.p.c. Sąd nie obciążył strony powodowej kosztami postępowania apelacyjnego.